

Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului (CReDO)

Opinia cu privire la necesitatea asigurării drepturilor opoziției în proiectul Regulamentului Parlamentului Republicii Moldova

Parlamentul examinează, adoptat în 2 lecturi, o serie de modificări la Legea cu privire la Regulamentul Parlamentului. O bună parte de acestea aduc precizări și îmbunătățiri necesare cu privire la funcționarea comisiilor permanente, funcționării comisiilor de anchetă, aplicării sancțiunilor și eficientizării activității plenului Parlamentului. Totodată, nu putem să nu denunțăm o parte din prevederi care: 1) *restricționează drepturile opoziției*, în special privind dreptul Președintelui Parlamentului și restricționarea timpilor de intervenție și 2) *ratează oportunității de a asigura cu adevărat drepturile opoziției* în activitatea comisiilor și plenului Parlamentului.

1). Restricționarea drepturilor opoziției:

1. Modificarea la art.52(2) conferă nejustificat dreptul Președintelui Parlamentului de a atribui proiectul de lege unei altei comisii sesizate în fond (ar trebui dreptul Biroului permanent),

2. Modificarea la art. 63 (3) reduce transparența procesului legislativ, permite nejustificat adoptarea legii în lectura a 3-a în cadrul aceiași ședințe în cazul lipsei propunerilor (ar trebui doar doar în cazurile excepționale, dreptul cetățeanului de a înțelege),

3. Modificarea la art 93 disciplinează nejustificat deputații obligându-le să se afle la locurile prestabilite pe durata procedurii de vot,

4. Modificarea la art 105 (2) reduce nejustificat timpul de intervenție a deputatului și a fracțiunii de la 7 la 5 minute și la discreția decizională a președintelui ședinței limitarea înscrierii la luări de cuvânt (limitarea dreptului la cuvânt),

5. Modificarea la 105 (6) conferă dreptul abuziv al majorității de a limita dreptul la cuvânt a timpului la decizia majorității (dreptul procedural absolut care nu poate fi restrâns),

6. Modificarea la art. 129(4) obligațiunea nejustificată de a coordona absența în prealabil cu președintele Parlamentului (ar trebui notificarea cu prezentarea justificării).

2). Propunerile pentru asigurarea drepturilor opoziției:

Drepturile opoziției prevăzute în legile ce țin de activitatea Parlamentelor în baza răspunsurilor parvenite din partea Parlamentelor Lituaniei (22.11.2013), Germaniei (22.11.2013), Portugaliei (17.11.2013), Italiei (20.11.2013), Estoniei (20.11.2013), Letoniei (16.11.2013), Elveția (18.11.2013), Slovaciei (18.11.2013), care au fost informați de inițiativele de modificare a Regulamentului în Republica Moldova.

1. *În activitatea comisiilor permanente, prin*
 - a. Aprobarea și publicarea din timp (cel puțin 1 săptămână) a agendei și ulterior a proceselor verbale ale ședințelor comisiilor, cu redacția la moment a proiectului de lege, în vedea experiența Estoniei, Lituaniei, Germaniei.
 - b. Introducerea obligatorie în agenda pentru dezbateri a subiectelor propuse de cel puțin 1/3 din deputații membrii comisiei (sau dreptul la veto pentru excluderea din partea a 1/3 din deputații comisiei), în experiența Lituaniei, Slovaciei, Germaniei, Italiei,¹
 - c. La solicitarea deputatului membru al comisiei, includerea în avizul comisiei a opiniei sale separate care se distribuie împreună cu avizul comisiei, în experiența Lituaniei, Slovaciei
 - d. Opoziția deține președinția la câteva comisii importante (super-comisii), cum ar fi: comisia buget-finanțe-economie sau comisia pentru problemele etice sau comisia pentru securitate și anticorupție, în experiența Lituaniei.

2. *În activitatea comisiilor de anchetă, prin:*
 - a. Formarea comisiei de anchetă la solicitarea a cel puțin 1/5 din numărul deputaților aleși (sau un număr absolut de persoane, spre exemplu 10-15% din deputații aleși), componența comisiilor va reflecta toate fracțiunile parlamentare, în experiența Portugaliei, Germaniei, Lituaniei,
 - b. Invitația de a depune depoziții din partea reprezentanților executivului sau altor instituții publice nu poate fi refuzată sau amânată, se aplică sancțiuni financiare și altele dacă nu se prezintă informația adecvată, se spune neadevăr sau comisia este prejudiciată, în experiența Estoniei, Lituaniei, Germaniei,
 - c. Aplicarea regurilor de activitate a comisiilor permanente cu privire la introducerea subiectelor, propunerilor și opiniilor separate, în experiența Estoniei, Lituaniei.

3. *În cadrul activității plenului Parlamentului, prin:*
 - a. Organizarea sesiunii plenare a Parlamentului extraordinare la solicitarea a 1/5 din deputații aleși, în experiența Lituaniei,
 - b. Agenda sesiunilor plenare va fi stabilită cu 1 săptămână cu participarea și după consultarea cu toate fracțiunile fără posibilitatea modificării cu excepția cazurilor extraordinare, experiența Estoniei, Portugaliei, cu aprobarea agendei cu $\frac{3}{4}$ totodată de fiecare fracțiune din Parlament, în experiența Italiei,
 - c. Scoaterea de pe agenda doar dacă 1/3 din deputații aleși nu se opun acesteia, inclusive introducerea pe agenda a subiectului la solicitarea a cel puțin 1/3 din deputați, în experiența Lituaniei,

¹ Așa numitul qualified minority decision/making competence, p 15. Para 67, Report on the role of Opposition in a Democratic Parliament, no. 497/2008, 2010, Venice Comision

- d. Formarea agendei integral la propunerea opoziției cel puțin 1 sesiune a plenului Parlamentului la fiecare a 4-a sau a 5-a sesiune ordinară, în experiența Lituaniei.
4. Coerența mai mare *în aplicarea sancțiunilor (Lituania, Slovacia, Germania):*
 - a. Aplicarea *sancțiunilor pentru* comportamentul indecent, devierea intenționată de la subiect sistematică, prejudiciu statutului de deputat, violența verbală sau fizică, utilizarea limbajului licențios, încălcarea obligațiilor prevăzute de lege, purtarea uneltelor neadmise în cadrul Parlamentului, absentismul nemotivat,
 - b. Aplicarea sancțiunilor *de către Președintele Parlamentului cu avizul la solicitare* a unui comisar pentru etică în cadrul Parlamentului sau a comisiei pentru etică în cadrul Parlamentului (prezidată de opoziția),
 - c. Sancțiunile *vor include:* avertizare, lipsirea dreptului de a vorbi sau pune întrebări, consemnarea în procesul verbal al ședinței, aplicarea sancțiunilor financiare (10-50% din indemnizație), suspendarea pentru participarea în cadrul comisiilor sau a plenului Parlamentului cu sau fără lipsirea indemnizației (de la 3 pînă la 15 zile), înlăturarea de la ședința plenului, inclusiv prin constrîngere, suspendarea ședințelor plenului,
 - d. Aplicarea sancțiunilor *prin conformarea benevolă* sau la discreția Președintelui Parlamentului cu *constrîngerea serviciului de pază*, cu asigurarea dreptului de apel la plenul Parlamentului,
 - e. *Înregistrarea, documentarea și ținerea registrului* cu toate abaterilor cu probe individualizate admise de către deputați într-un registru special care este publicat pe pagina web a Parlamentului,
 - f. Introducerea conceptului de indemnizație pentru munca de deputat, prin formula de indemnizația de baza de deputat (40% suma fixă) și rsta variabilă în funcție de participarea la activitatea comisie (20%), activitatea plenului (20%), activismul individual în forma de proiecte de lege și control parlamentar (20%).
 5. În cadrul procesului legislativ, prin:
 - a. Aplicarea procedurilor mai rapide (în aceeași lectură) de adoptare a legislației în câteva lecturi doar pentru situații de risc de securitate naională sau din a 2-a în a 3-a lectură cînd lipsesc amendamentele, cu decizia a 2/3 din deputații aleși,
 - b. Acordarea timpilor de intervenție pe marginea proiectelor de legi în jur de 10 minute pentru fiecare deputat sau 20 minute pentru fiecare fracțiune, în experiența Germaniei, Slovaciei,
 - c. Dreptul de a pune întrebări de precizare la răspunsurile oferite în cadrul discuțiilor pe marginea proiectelor de lege sau răspunsurilor la interpelări, etc, în experiența Estoniei, Slovaciei.